

DOI: 10.31319/2709-2879.2023iss1(6).282967pp25-32
УДК 330.16:338.436(477)

Купріна Н.М., доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та аудиту,
Одеський національний технологічний університет, Одеса
ORCID ID: 0000-0003-4645-545X
e-mail: k.natali_@ukr.net

Kuprina Nataliia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Accounting and Auditing,
Odesa National University of Technology, Odesa
ORCID ID: 0000-0003-4645-545X
e-mail: k.natali_@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

ENSURING THE DEVELOPMENT OF ENTITIES OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF AN INCLUSIVE ECONOMY

У контексті забезпечення розвитку національної економіки та її суб'єктів, як єдиної господарської системи в сучасних умовах її функціонування, досліджено та визначено дефініції таких економічних категорій, як: «інклюзивний розвиток», «інклюзивний розвиток агропродовольчої сфери», «структура суб'єктів національної економіки», «суб'єкти агропродовольчої галузі».

Доведено, що вплив економічних криз та глобалізаційних процесів на розвиток та ефективне функціонування національної економіки, формування діяльності її економічних суб'єктів (галузей, підприємств, їх об'єднань тощо) може як сприяти їх розвитку, так й чинити негативний вплив та припинення діяльності. Досліджено систему інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери – макро-, мезо- та мікроконтури, які дають змогу розподілити внески та ролі учасників процесу створення та реалізації готового продукту, робіт, послуг, а також мету її створення.

Для забезпечення ефективності функціонування, конкурентоспроможності та розвитку суб'єктів агропродовольчої галузі України, розглянуто аспекти їх економічної трансформації в сучасних умовах. Доведено, що основною метою такої економічної трансформації є саме підвищення ефективності діяльності підприємств або їх об'єднань, а особливість розробки підходів до управління суб'єктами промисловості в умовах трансформації визначається цілями і завданнями такого процесу перетворення.

Запропоновано персистентну економічну трансформацію (приватну) для суб'єктів агропродовольчої галузі, яка може бути структурована залежно від рівня її виникнення і цілей її проведення (макро-, мезо-, міні-, нанорівнів) та розглядається нами як м'яка, помірна або жорстка трансформація власної діяльності суб'єктів на основі аналізу персистентності їх діяльності та критеріальної оцінки.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, агропродовольча сфера, суб'єкти агропродовольчої галузі, економічна трансформація, персистентна трансформація.

In the context of ensuring the development of the national economy and its subjects, as a single economic system in the modern conditions of its functioning, the definitions of such economic categories as: "inclusive development", "inclusive development of the agro-food sector", "the structure of subjects of the national economy", "subjects of the agricultural sector".

It has been proven that the influence of economic crises and globalization processes on the development and effective functioning of the national economy, the formation of the activities of its economic subjects (industries, enterprises, their associations, etc.) can both contribute to their development and have a negative impact and the cessation of activity. The system of inclusive development of the agro-food sector has been studied - macro-, meso- and micro-contours, which

make it possible to distribute the contributions and roles of the participants in the process of creation and implementation of the finished product, works, services, as well as the purpose of its creation.

In order to ensure the efficiency of functioning, competitiveness and development of subjects of the agro-food industry of Ukraine, the aspects of their economic transformation in modern conditions are considered. It is proved that the main goal of such economic transformation is to increase the efficiency of the activities of enterprises or their associations, and the peculiarity of the development of approaches to the management of industrial entities in the conditions of transformation is determined by the goals and objectives of such a transformation process.

A persistent economic transformation (private) is proposed for subjects of the agro-food industry, which can be structured depending on the level of its occurrence and the goals of its implementation (macro-, meso-, mini-, nano-levels) and is considered by us as soft, moderate or hard transformation of the subjects' own activity based on the analysis of the persistence of their activity and criterion evaluation.

Key words: *inclusive development, agro-food sector, subjects of the agro-food industry, economic transformation, persistent transformation.*

JEL Classification: *E61; O10*

Постановка проблеми. В умовах агресивного впливу факторів зовнішнього середовища, зміни зовнішніх і внутрішніх ринків, впливу всього спектру глобалізаційних процесів, де економічні є домінуючими, виникає необхідність підтримки та адаптації до них суб'єктів національної економіки. Ефективно функціонуючі суб'єкти, які мають конкурентні переваги на ринку, можуть не тільки чинити супротив агресивному впливу зовнішнього середовища, але й стабільно розвиваються в ньому і формують свою діяльність відповідно до стратегії свого розвитку, формують відповідну конкурентоспроможну та ефективну національну економіку. Особливо це важливо для суб'єктів агропродовольчої галузі України, яка забезпечує продовольчу та економічну безпеку країни й вимагає збереження вітчизняних виробників агропродовольчої продукції, ефективного управління їх діяльністю та забезпечення конкурентоспроможності.

Наше попереднє дослідження підтвердило [1, с. 8-96], що Україна розглядається економічно розвинутими країнами для залучення інвестицій саме, як великий експортер сировинних ресурсів, що не сприяє економічному розвитку та значно стримує її економічну інтеграцію, що, безумовно, є негативною тенденцією. Вплив фінансово-економічних та політичних криз, окремих видів глобалізаційних процесів на національну економіку та її економічні суб'єкти, можуть стати як загрозами для розвитку, так і можливостями, причому при різних факторах, умовах, діях та реакції на них з боку держави, підприємницьких структур та їх об'єднань – галузевих і міжгалузевих. А для забезпечення ефективності функціонування та конкурентоспроможності економіки країни, галузей та підприємств будь-які загрози можуть стати як загрозами, так й перевагами для розвитку діяльності, й навпаки [1, с. 68-71]. Але Україна й в теперішній час та й в період відновлення після закінчення військових дій зацікавлена в залученні іноземних інвестицій за умов захисту національних економічних інтересів країни та власного товаровиробника – суб'єктів агропродовольчої галузі, які забезпечують продовольчу безпеку країни та відносяться до стратегічної та бюджетотворюючої галузі, що потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспектам трансформаційних процесів, проблемам забезпечення ефективності функціонування, конкурентоспроможності суб'єктів національної економіки та їх розвитку (в тому числі агропродовольчої галузі), присвячені публікації українських та іноземних вчених:

– М. Аістової, Б. Буркинського, Н.Гражевської, В. Дубницького, О. Іншакова, Г. Клейнера, Г. Карпінської, А. Ковальова, О.Кондур, О.Корнух, І. Ларіонова, Є. Лазаревої, В. Ляшенко, Л. Марчук, С. Мочерного, Н. Петришиної, Є. Попова, Т. Сміковчук, С. Соколенка, А. Татаркіна, А.Турило та ін. – різним формам та видам економічної трансформації суб'єктів

національної економіки, з метою забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування;

– А. Альохіна, Г. Азосав, Л. Андресвої, Л. Антонюк, Дж. Бауер, Б. Буркинського, В. Бурлакова, А. Бутенка, В. Власова, В. Гагарінова, А. Германчук, І. Герчикової, О. Голубенкової, О. Гончаренко, Л. Дейнеко, Р. Жовновач, Н. Задорожної, Б. Карлофф, О. Коваленко, В. Коренева, Ф. Котлера, А. Левицької, Дж. Лодж, Є. Масленнікова, Г. Менкен, А. Оливье, В. Осипова, М. Портера, С. Савчук, П. Сайфуліна, Л. Тайсона, А. Томпсона, Р. Урсі, Дж. Р. Хікс, – розвитку суб'єктів національної економіки та конкурентоспроможності.

Але дослідження даних актуальних і дискусійних питань забезпечення ефективності функціонування суб'єктів агропродовольчої галузі в сучасних умовах діяльності, їх конкурентоспроможності, потребують формування сучасних інструментів такого забезпечення і їх розвитку, й вивчення та розробки методів оцінки, механізмів і прийомів забезпечення й управління для даних суб'єктів національної економіки.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування необхідності економічної трансформації суб'єктів агропродовольчої галузі України в сучасних умовах їх функціонування в контексті інклюзивного розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток національної економіки та її суб'єктів потребує дослідження її як єдиної господарської системи в сучасних умовах її функціонування, що не можливе без визначення дефініцій таких економічних категорій, як – «інклюзивний розвиток», «інклюзивний розвиток агропродовольчої сфери», «структура суб'єктів національної економіки», «суб'єкти агропродовольчої галузі».

Так, як показало наше дослідження, для вирішення цього завдання, а саме впливу економічних криз та глобалізаційних процесів на розвиток та ефективне функціонування національної економіки, формування діяльності її економічних суб'єктів (галузей, підприємств, їх об'єднань тощо) необхідно визначити уточнення поняття «структура суб'єктів національної економіки» (рис. 1). На нашу думку, сукупність окремих господарюючих суб'єктів (структурних компонентів) національної економіки, де такий її структурний компонент, як агропродовольча галузь, структурним компонентом якої є харчова промисловість, має суттєве значення для забезпечення її конкурентоспроможності й ефективності її функціонування та охоплює, у свою чергу, сукупність підприємств, їх формувань та об'єднань.

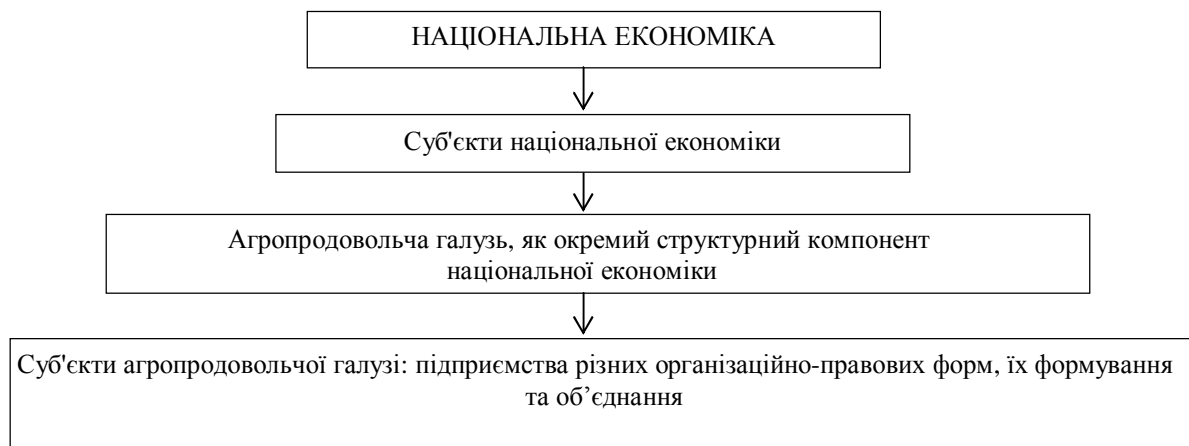

Рис. 1. Підхід до структуризації категорій «суб'єкти національної економіки» та «суб'єкти агропродовольчої галузі»

Джерело: розробка автора

Інклюзивний розвиток суспільства, національної економіки, інших теоретичних та практичних аспектів та питань досліджуються науковцями на різних рівнях (глобальному, національному, регіональному або місцевому) та концепція інклюзивного розвитку економіки

«передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливість, щоб задовольнити свої потреби» [2]. На думку деяких українських вчених [2, с. 8], інклюзивний розвиток «полягає в необхідності посилення залучення до розв'язання проблем розвитку усіх верств населення, а також зростання залученості до розвитку усіх територій» в його узагальненому розумінні. Вчений зазначає, що «дослідження вищенаведеної наукової полеміки дозволяє констатувати двоякість підходів до трактування категорії «інклюзивний розвиток»: з одного боку – це економічний розвиток, основною метою якого є скорочення бідності та нерівності, а з іншого – процес забезпечення повсюдної участі населення в процесі зростання як з точки зору прийняття рішень, так і в створенні самого зростання...» [2, с. 8].

Не можна не погодитись з Бараннік О.В. [3, с. 3], що «відповіддю на дуальність сприйняття інклюзивного розвитку, є пошук цільової функції розвитку (як пошук критерію справедливості) та врахування такого чинника (показника) розвитку як ефективність (оптимальність)», що є актуальним для всіх господарюючих суб'єктів національної економіки, її відновлення, розвитку людського капіталу та добробуту населення.

Дослідження Дідуха С.М. підтверджують [4, с. 309-313], що «особливістю агропродовольчої сфери України є поєднання високих темпів зростання обсягу виробництва агропродовольства із деградацією соціально-економічного потенціалу. Після вирішення важливої проблеми забезпечення продовольчої безпеки країни актуальним є перехід до задач наступного рівня — стійкий інклюзивний розвиток сільських територій, формування суспільної інклюзії агропродовольчої сфери». А «структура сучасного агропродовольчого комплексу України сформована при переході до ринкових засад господарювання в умовах правового та інфраструктурного вакууму, недосконалості розподільчих механізмів при стратегічному пріоритеті задач економічного зростання, вирішення продовольчих проблем та максимізації фінансових результатів над стратегічними цілями забезпечення сталості та інклюзивності розвитку». Не можна не погодитись з дослідженнями вченого [4], що вертикально-інтегрована агропродовольча компанія є якісно новою організаційною формою господарювання в сучасних умовах, що охоплює замкнуте коло агропродовольчої галузі від виробництва сировини до реалізації готового продукту, розвитку супутніх видів діяльності та інтегрує матеріальні фактори із соціально-політичними у векторі інноваційному розвитку агросфери. Дійсно, функціонування таких вертикально-інтегрованих агропродовольчих компаній та економічна ефективність їх діяльності базуються на « наявності організаційно-економічних, управлінських, технологічних та фінансових конкурентних переваг», що підтверджує й досвід таких іноземних компаній та агропромислових об'єднань.

На нашу думку, є вірним ствердження Дідуха С.М., що структура системи інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери включає макро-, мезо- та мікроконтури, які дають змогу розподілити внески та ролі учасників процесу створення та реалізації готового продукту, робіт, послуг на рівні – країна, регіон або декілька регіонів, саме обернення (його внутрішнє інклюзивне середовище). А метою створення самої системи інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери «є вирішення проблеми цієї дуальності та використання сильних сторін агропродовольчих холдингів для формування середовища соціального добробуту на території їх діяльності» для всіх її суб'єктів [4, с. 312-314].

В контексті даного дослідження, для забезпечення ефективності функціонування, конкурентоспроможності та розвитку суб'єктів агропродовольчої галузі України, необхідно розглянути аспекти їх економічної трансформації в сучасних умовах. Як показало наше дослідження [1, с. 112-134], не існує єдиного поняття економічної трансформації об'єкта на мікро- і мезоекономічних рівнях дослідження суб'єкта підприємницької діяльності: вчені розглядають економічну трансформацію, як правило, з точки зору трансформації суб'єктів національної економіки (підприємств, їх об'єднань), але деякі науковці розглядають з точки зору трансформації національної економіки як економічної системи або галузі. На думку Л.В. Марчук, Т.В. Сміковчук, О.С. Кондур [5], «трансформація є невід'ємною частиною стратегічного розвитку підприємства, вимагає вироблення певної концепції, яка повинна давати чіткі відповіді на такі питання, як: вплив зовнішніх і внутрішніх факторів діяльності на

підприємство; критерії вибору напрямку, виду і форми трансформації підприємства; значення трансформації для стратегічного розвитку підприємства; урахування можливостей для подолання труднощів під час трансформації». Наше дослідження показало [1, с. 114-117], що основною метою такої трансформації є саме підвищення ефективності діяльності підприємств або їх об'єднань, а особливість розробки підходів до управління суб'єктами промисловості в умовах трансформації визначається цілями і завданнями такого процесу перетворення.

Економічну трансформацію необхідно розглядати залежно від рівня її проведення та дослідження об'єктів. Так, на думку Туріло А.М., Корнух О.В. [6, с. 189-190], до основних видів економічної трансформації за критерієм кордонів виникнення і здійснення впливу відноситься трансформація в межах країни, регіону, галузі, підприємства, що є закономірним і об'єктивним. Дослідження Гражевської Н.І. [7], підтверджують, що економічна трансформація є «якісним перетворенням економічної системи, її виходом за межі стабільного функціонування і переходом до стану нерівноваги, кількісних і якісних змін різної інтенсивності і спрямованості»... є складним, різнорівневим і багатоаспектним процесом, який структурується за окремими параметрами та ознаками. Петришина Н.В. відмічає [8, с. 32-33], що трансформація є різнорівневим, складним, багатоаспектним процесом, який передбачає перехід від однієї економічної системи до іншої і має свої особливості в різних країнах, тому для вибору трансформаційних перетворень в країні, необхідно розглянути шляхи цього переходу [1, с. 115,118].

Наші дослідження підтверджують [1, 120-122], що економічна трансформація може бути структурована залежно від рівня її виникнення і цілей її проведення (макро-, мезо-, міні-, нанорівнів) – рис. 2.

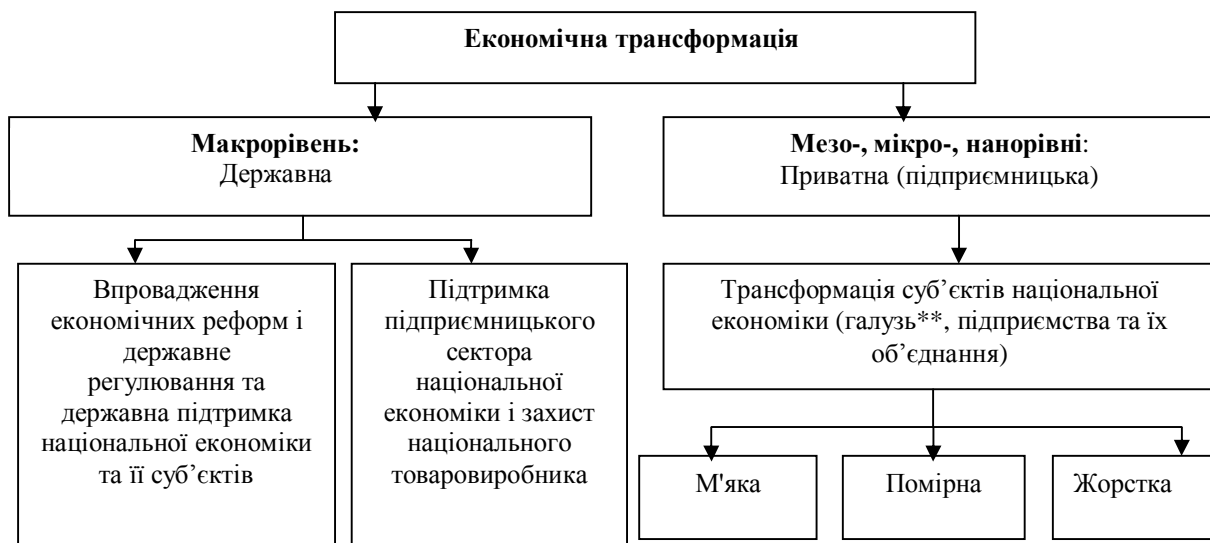

Рис. 2. Підхід до структурування понятійно-категоріального апарату «економічна трансформація» національної економіки в залежності від рівня виникнення і цілей її проведення

Джерело: складено автором [9, с. 397]

** економічна трансформація галузі може бути розглянута в цілому по країні, тобто на макрорівні дослідження

Наше дослідження підтвердило, що для забезпечення ефективності функціонування, конкурентоспроможності та можливості розвитку агропродовольчої галузі та її суб'єктів в сучасних умовах, необхідно проводити такий вид приватної (підприємницької) економічної трансформації, як персистентна, та виділити нові економічні категорії. Так, економічна категорія «персистентність діяльності суб'єктів агропродовольчої галузі», на нашу думку, відображає ступінь економічної стійкості агропродовольчої галузі та її суб'єктів як об'єкта

дослідження до впливу факторів зовнішнього середовища та достатній рівень ефективності його функціонування і конкурентоспроможності.

Як показало наше дослідження [1, с. 191-193], необхідно враховувати здатність і прагнення будь-якої економічної системи, наприклад, агропродовольчої галузі та її суб'єктів, не тільки зберігати рівноважний стан, що характеризує стійкість, стабільність, але й мати здатність до змін і розвитку саме під агресивним впливом факторів зовнішнього середовища до стану «завмирання» або «вичікування» для здійсненні своєї діяльності, але не до консервації або її перепинення. Саме тому, на нашу думку, оцінки діяльності агропродовольчої галузі та її суб'єктів в сучасних умовах не підходять такі терміни як [1, с.193]:

– «перманентність»: «фран. «permanent», від латинського «permaneo» – залишаюся, продовжуюсь, безперервно триває, постійний»;

– «фіксованість»: «від англ. «fixity» – нерухомість, стійкість»;

– «гомеостазис» – прагнення і здатність економічної системи зберігати рівноважний стан, що характеризує стійкість, стабільність і, разом з тим збереження консервативності системи).

Персистентність (від лат. «persisto» – залишаюся, завзятість) – це «властивість будь-чого підтримувати постійній (сталій) стан, не виключаючи сталій розвиток і функціонування та підлягає широкій варіативності» [10], а не припинення діяльності під впливом факторів зовнішнього середовища.

Жорстка персистентна трансформація діяльності спрямована на формування інтегрованих формувань та об'єднань суб'єктів, які в сучасних умовах мають більш високу стійкість до «виживання» на внутрішньому ринку і можливість забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності власної діяльності і подальшого розвитку, а, отже, здатності до активної конкуренції на міжнародних ринках, та створення таких українських транснаціональних структур [9, с. 400-403]. Створення кластерних формувань та вхід до професійних асоціацій є помірною трансформацією діяльності, а здійснення спільної діяльності підприємств на основі інших підходів та видів аутсорсингу являє собою м'яка її трансформацію.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження дозволяють зробити заступні висновки:

- в контексті забезпечення розвитку національної економіки та її суб'єктів, як єдиної господарської системи в сучасних умовах її функціонування, досліджено та визначено дефініції таких економічних категорій, як: «інклюзивний розвиток», «інклюзивний розвиток агропродовольчої сфери», «структура суб'єктів національної економіки», «суб'єкти агропродовольчої галузі».

- доведено, що вплив економічних криз та глобалізаційних процесів на розвиток та ефективне функціонування національної економіки, формування діяльності її економічних суб'єктів (галузей, підприємств, їх об'єднань тощо) може як сприяти їх розвитку, так й чинити негативний вплив та припинення діяльності;

- досліджено систему інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери – макро-, мезо- та мікроконтури, які дають змогу розподілити внески та ролі учасників процесу створення та реалізації готового продукту, робіт, послуг, а також мету її створення;

- в контексті проведеного дослідження, для забезпечення ефективності функціонування, конкурентоспроможності та розвитку суб'єктів агропродовольчої галузі України, розглянуто аспекти їх економічної трансформації в сучасних умовах. Доведено, що основною метою такої економічної трансформації є саме підвищення ефективності діяльності підприємств або їх об'єднань, а особливість розробки підходів до управління суб'єктами промисловості в умовах трансформації визначається цілями і завданнями такого процесу перетворення.

- запропоновано персистентну економічну трансформацію (приватну) для суб'єктів агропродовольчої галузі, яка може бути структурована залежно від рівня її виникнення і цілей її проведення (макро-, мезо-, міні-, нанорівнів) та розглядається нами як м'яка, помірною або жорстка трансформація власної діяльності суб'єктів на основі аналізу персистентності їх діяльності та критеріальної оцінки.

Список використаної літератури

1. Купріна Н.М. Забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України: теорія і практика: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 304 с.
2. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
3. Бараннік О.В. Інклюзивний розвиток: від теорії до практики і знову до теорії. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezy-barannik2.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
4. Дідух С.М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України : монографія. Одеса: Астропринт, 2020. 335 с. URL: <http://kaf.ep.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/monogaphy-diduh-2020.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
5. Марчук Л.В., Смиковчук Т.В., Кондур О.С. Трансформація підприємств та реінжиніринг бізнес-процесів як базові технології управління: URL: Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. 2006 URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/30394/1/Vis_570_Menedgment.%20103-106.pdf (дата звернення: 01.03.2023).
6. Турило А.М., Корнух О.В. «Економічна трансформація» як ключове поняття сучасного громадського розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. В.3. Ч.3. 2014. С. 189-191. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/177.pdf (дата звернення: 01.03.2023).
7. Гражевська Н.І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 286 с.
8. Петришина Н.В. Проблеми трансформації економіки України. *Економіка*. 2014. Вип. 24. С. 31-38. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7394/1/Petryshyn%D0%B0.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
9. Kuprina N. Persistent transformation of the subjects of the national economy as a tool to ensure their competitiveness // *Gospodarka Materialowa I Logistyka*, Tom LXXI, №5, 2019, P. 388-404. URL: <file:///C:/Users/Natali/Downloads/KuprinaNataliya-Ang.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
10. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшковська О.О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf. (дата звернення 01.03.2023).

References

- [1] Kuprina N.M. (2019) *Zabezpechennia konkurentospromozhnosti kharchovoi promyslovosti Ukrainy* [Ensuring the competitiveness of the food industry of Ukraine: theory and practice]. Odessa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». (in Ukrainian)
- [2] Inkliuzyvnyi vymir rozvytku mist – tsentriv dilovoi aktyvnosti Ukrainy: tendentsii ta perspektyvy [Inclusive dimension of the development of cities - centers of business activity of Ukraine: trends and prospects] : naukova dopovid / NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy»; nauk. redaktor M.I. Melnyk. Lviv, 2019. 55 p. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf> (accessed 01 March 2023).
- [3] Barannik O.V. Inkliuzyvnyi rozvytok: vid teorii do praktyky i zнову do teorii [Inclusive development: from theory to practice and back to theory]. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezy-barannik2.pdf> (accessed 01 March 2023).
- [4] Didukh S.M.(2020) Inkliuzyvnyi rozvytok ahroprodovolchykh vertykalno-intehrovanykh kompanii Ukrainy [Inclusive development of agro-food vertically integrated companies of

- Ukraine]. Odesa: Astroprint, Available at: <http://kaf.ep.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/monogaphy-diduh-2020.pdf> (accessed 01 March 2023).
- [5] Marchuk L.V., Smykovchuk T.V., Kondur O.S. (2006) Transformatsiia pidpriemstv ta reinzhynirynh biznes-protsesiv yak bazovi tekhnolohii upravlinnia [Transformation of enterprises and reengineering of business processes as basic management technologies]. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. Available at: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/30394/1/Vis_570_Menedgmt.%20103-106.pdf (accessed 01 March 2023).
- [6] Turylo A.M., Kornukh O.V. (2014) «Ekonomiczna transformatsiia» yak kliuchove poniattia suchasnoho hromadskoho rozvytku ["Economic transformation" as a key concept of modern social development]. *Naukovyi visnyk khersonskoho derzhavnoho universytetu*. V.3. Ch.3. 2014. pp. 189-191. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/177.pdf (accessed 01 March 2023).
- [7] Hrazhevskaya N.I. (2011) *Evoliutsiia suchasne ekonomichnykh system* [Evolution of modern economic systems]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
- [8] Petryshyna N.V. (2014) Problemy transformatsii ekonomiky Ukrainy [Problems of transformation of the economy of Ukraine]. *Ekonomika*. Vyp. 24. pp. 31-38. Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7394/1/Petryshyn%D0%B0.pdf>. (accessed 01 March 2023).
- [9] Kuprina N. (2019) Persistent transformation of the subjects of the national economy as a tool to ensure their competitiveness. *Gospodarka Materialowa I Logistyka*, vol LXXI, no 5, pp. 388-404. Available at: <file:///C:/Users/Natali/Downloads/KuprinaNataliya-Ang.pdf> (accessed 01 March 2023).
- [10] Zavadskyi Y.S., Osovska T.V., Yushkovska O.O. (2006) *Ekonomicnyi slovnyk* [Economic dictionary]. Kyiv: Kondor, Available at: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (accessed 01 March 2023).